

LINDA JOHNSEN

Maestrii pierduți

*Redescoperirea
misticismului
filosofilor
din Grecia antică*

CRONOLOGIA MAEȘTRILOR PIERDUȚI

Anii între care au trăit maeștrii spirituali înainte de secolul al V-lea d.H. sunt rareori cerți, indiferent dacă filosofii respectivi s-au născut în Orient sau în Occident. Multe dintre reperele de mai jos sunt presupuneri bazate pe dovezi insuficiente sau contradictorii.

ÎNAINTEA EREI NOASTRE

800 î.H.: Homer compune *Iliada* și *Odiseea*

Începutul epocii elene

750–700 î.H.: Orfeu

624–546 î.H.: Thales

570–475 î.H.: Pitagora

535–475 î.H.: Heraclit

515–445 î.H.: Parmenide

495–435 î.H.: Empedocle

460–370 î.H.: Democrit

427–347 î.H.: Platon

384–322 î.H.: Aristotel

323 î.H.: Moartea lui Alexandru cel Mare

Începutul epocii elenistice

31 î.H.: Instaurarea Imperiului Roman

ERA NOASTRĂ

1–98 d.H.: Apollonios din Tyana

45–120 d.H.: Plutarh

204–270 d.H.: Plotin

240–325 d.H.: Iamblichos

355–415 d.H.: Hypatia

391 d.H.: Patriarhul Teofil incendiază
Biblioteca din Alexandria

410–485 d.H.: Proclus

529 d.H.: Împăratul Iustinian închide
Academia din Atena

Sfârșitul epocii elenistice

CAPITOLUL I

Lumina Occidentului

Nimeni nu îi mai citește pe grecii antici. În ultimul secol, savanții au reușit un lucru care ar fi fost de neînchipuit pentru orice om cu carte al vremurilor trecute: i-au făcut pe greci să fie *plictisitori*. Studentă fiind, am dormit pe toată durata cursului de Filosofie occidentală antică, detestându-l pe profesorul iezuit care îi lovea pe bobocii fără apărare ca mine cu dialogurile lui Platon și cu metafizica învechită a lui Aristotel.

Abia după câteva decenii mi-am dat seama că elinii nu sunt nici neinteresanți, nici irelevanți – mai mult, până în perioada modernă, Platon a fost recunoscut drept unul dintre cei mai mari mistici din istoria civilizației occidentale, iar Plotin (care a continuat tradiția lui Platon la Roma, cinci sute de ani mai târziu) a dominat secolele ca un gigant al spiritualității Vestului. Acești oameni nu au fost doar gânditori – erau considerați erudiți, transmițători ai unei tradiții profunde și inspirate a înțelepciunii, comparabilă cu moștenirea mistică a Indiei. Până în perioada Renașterii inclusiv, statutul de maeștri spirituali de prim rang al filosofilor Greciei antice era recunoscut pretutindeni, atât în lumea creștină, cât și în cea musulmană.

Eu nu am avut prea multă răbdare cu grecii. Ca mulți copii ai anilor '60, am căutat iluminarea în *Upanișade*, și nu în *Enneadele* lui Plotin, am avut ca surse de inspirație *Ramayana* și *Mahabharata*, venite din India, și nu *Iliada* și *Odiseea* oferite de Grecia, iar când mi-am căutat eroii am privit înspre Krișna și Buddha în loc să-mi îndrept atenția către Homer sau Socrate. În comparație cu vizionarii hinduși și cu *siddha*-ii budiști, prealăudații greci păreau a fi de categorie ușoară.

Ironia face că tocmai cercetările mele dedicate Indiei m-au adus înapoi la Grecia. Am aflat că un mag elen pe nume Apollonios din Tyana a vizitat India în secolul I d.H. și că a ajuns până la noi o relatare destul de amănunțită a călătoriilor sale. Citind povestea lui Apollonios am trăit o experiență electrizantă, care mi-a dezvăluit legăturile uimitoare dintre culturile greacă, romană, egipteană, persană și indiană, conexiuni pe care cei mai mulți istorici moderni le trec cu vederea. Mi s-a trezit deodată interesul pentru gânditorii eleni: cum se face că multe dintre doctrinele și practicile lor religioase sunt atât de strâns corelate cu învățăturile înțelepților indieni? Avea dreptate Apollonios când susținea că grecii și-au învățat doctrinele de la egipteni, care, la rândul lor, le-au învățat din India?

M-am întors așadar la greci, citind acele părți din opera lui Platon peste care profesorul iezuit de la facultate ne sfătuise să sărim. Bineînțeles, acolo era esența, spiritualitatea vie care îi îngrozește pe savanții de astăzi, dar care a fascinat cele mai strălucite minți ale Occidentului mai bine de un mileniu.

Am revenit la sursele prime, la istoricii greci precum Herodot, Diogene Laertios, Diodor din Sicilia și Plutarh, în încercarea de a afla ce spuneau anticii despre propria

tradiție înainte ca învățații moderni să o reinterpreteze. Eram tot mai uimită de cât de mult semăna lumea de mult apusă a Greciei cu India pe care o străbat eu astăzi, în care perspectiva străveche supraviețuiește în satele bengaleze, în cartierele din Varanasi și în pădurile de palmieri din Kerala. Practicile spirituale pe care le descria Plotin – poate cel mai mare dintre toți maeștrii elini – în *Enneade* sunt tot atât de vii în peșterile din Himalaya zilelor noastre, în care filosoful neoplatonic rămâne un necunoscut, pe cât sunt de muribunde în universitățile americane și europene unde, chipurile, se predă Plotin!

Ne surprinde să constatăm că practicanții de yoga de astăzi care îl citesc pe Plotin pot recunoaște imediat stările superioare de conștiință descrise de acesta, corelându-le punct cu punct cu nivelurile care duc la meditație, enumerate în *Yoga Sutra*, colecție de aforisme apărută în India în anul 200 î.H. Și totuși savanții occidentali ignoră deseori tocmai acele pasaje! Ele reprezintă „contaminarea orientală” a tradiției grecești pure, după cum susținea profesorul meu. Și avea dreptate – putem identifica influențe orientale peste tot în cugetările eline.

Am fost atât de stupefiată de corelațiile dintre tradiția grecilor și cea yoghină, încât am început să le vorbesc tuturor cunoscuților mei despre vechii înțelepți ai Occidentului. Prietenii se entuziasmau la fel de mult ca mine și îmi spuneau mereu: „Informațiile astea sunt extraordinare! Nu pot să cred că nu am auzit până acum nimic despre asta. Trebuie să scrii o carte.” Așa a apărut cartea de față.

Îmi doresc foarte mult să vă fac și dumneavoastră cunoștință cu marii maeștri spirituali din trecutul nostru, „guru” ai Occidentului ale căror tradiții au fost, din păcate, uitate. La fel ca înțelepții de pretutindeni, cu toții au povești de

viață remarcabile. Iar modurile specifice în care fiecare dintre ei abordează spiritualitatea vă vor aminti de tradiții hinduse, budiste, yoghine și tantrice asemănătoare. Firește, se deosebesc de guru indieni în multe privințe importante. India reprezenta o cultură mult mai veche și, de departe, mai sofisticată. Însă diferențele nu sunt chiar atât de mari pe cât v-ați putea închipui. „Religiile mistere-lor“, care au inspirat atât de mult civilizația greco-romană, aveau și ele legături evidente cu înțelepciunea Indiei, în special în ceea ce privește doctrinele karmei, reîncarnării și transcendenței spirituale.

ELENII

Dați-mi voie să vă spun mai întâi câteva cuvinte despre contextul temporal și spațial al acestei cărți. Epocile elenă și elenistică au fost perioade de uimitoare progrese intelectuale, fiind dominate de eleni, căci așa își spuneau grecii. Epoca elenică începe în jurul anului 800 î.H., când se spune că poetul Homer a compus genialele sale epopei despre străvechii eroi greci care au construit Calul Troian, și se încheie în jurul anului 336 î.H., când Alexandru cel Mare (care l-a avut ca profesor pe Aristotel, la rândul său discipol al lui Platon) se năpustea pe scena lumii.

Epoca elenistică începe cu Alexandru, care a răspândit cultura grecilor în răsărit, până în Afganistan. Nu s-a oprit din cuceriri decât atunci când oamenii săi au refuzat să mai înainteze, recunoscând zădărnicia oricărei încercări de a cucerii India. Într-un anumit sens, această epocă se încheie în jurul anului 31 î.H., când ia naștere Imperiul Roman. Dintr-o altă perspectivă, ea continuă până în preajma anului 500 d.H., când cârmuitorii creștini au

închis academiile elenistice. Până atunci, majoritatea oamenilor educați scriau încă în elină, iar viziunea grecilor asupra lumii domina conștiința occidentală. În această carte vă voi prezenta câțiva dintre cei mai mari maeștri spirituali ai întregii perioade greco-romane, începând cu epoca elenică și până în secolul al VI-lea d.H.

Trebuie să știți că oamenii de știință, filosofi, artiștii și înțelepții cunoscuți sub numele generic de „greci” nu proveneau doar din Grecia. Unii dintre cei mai străluciți erau din Turcia sau Egipt, Italia sau Bulgaria, Sicilia ori Siria. „Grecia” era pe atunci mai degrabă o atitudine decât un spațiu geografic.

Am convingerea că adăugarea perspectivei orientale la cunoștințele pe care noi, occidentalii, le avem despre cultura Greciei antice va îmbogăți substanțial înțelegerea rădăcinilor noastre spirituale. Mai întâi trebuie însă să știm care sunt aceste rădăcini. Revendicându-ne moștenirea Antichității europene, ne refacem legăturile cu spiritualitatea vie din inima civilizației noastre, o tradiție care ne transmite mai multe ca niciodată, acum când, copii de pripas ai mișcării New Age, suntem în căutarea experienței spirituale autentice.²

Consider că a venit timpul să îi readucem la viață pe maeștrii Greciei antice, să plecăm din nou urechea la înțelepciunea lor nepieritoare și să retrăim adevărurile eterne ale vieții spirituale active pe care o întruchipau.

² Curentul New Age, apărut în SUA în anii 1970 ca alternativă la societatea occidentală tradițională, este caracterizat de convingerea că omenirea ar urma să intre într-o nouă eră, de armonie și lumină, marcată de mutații psihice profunde. Doctrina sa se întemeiază pe spiritualitate, misticism, holism, milenarism. (*N. trad.*)